

ΤΕΧΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα για το Δημοτικό

Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος
Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Κείμενα - Επιμέλεια - Υλοποίηση
Κλεάνθη-Χριστίνα Βαλκανά

Σχεδιασμός εντύπου
Θύμιος Πρεσβύτης, Θεόδωρης Αναγνωστόπουλος (Peak Publishing)

Εκτύπωση
Μπάξας Α.Ε.

Το έντυπο αυτό δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης
Τέχνης Πολιτική
που οργανώθηκε από το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
και παρουσιάστηκε από τις 13 Οκτωβρίου 2010
έως τις 30 Ιανουαρίου 2011

© ΕΜΣΤ, 2010

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ
Κτίριο Ωδείου Αθηνών, Βασ. Γεωργίου Β' 17-19 & Ρηγίλλης
(είσοδος επί της οδού Ρηγίλλης)
Τηλ.: 210 9242111-3, Φαξ: 210 9245200
E-mail: anina.valkana@emst.gr
www.emst.gr
http://fixit-emst.blogspot.com

Καλώς ήρθες στην έκθεση του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης με τίτλο
Τέχνης Πολιτική.

Η έκθεση αυτή παρουσιάζει 100 περίπου έργα ελλήνων και ξένων σύγχρονων καλλιτεχνών που αφορούν στην ευρεία έννοια της πολιτικής. Με τον όρο **πολιτική**, εννοούμε ένα σύνολο θεμάτων που σχετίζονται με τα κοινά, δηλαδή με τη ζωή ενός κοινωνικού συνόλου σε ένα κράτος, με την άσκηση της κρατικής εξουσίας, με τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Σε μια **παγκοσμιοποιημένη κοινωνία**, όπως είναι η σημερινή, όπου τα προϊόντα, οι ιδέες και οι άνθρωποι κινούνται ελεύθερα, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά φαινόμενα, όπως ο πόλεμος, η βία, η εξορία, η μετανάστευση, οι φυλετικές διακρίσεις, η καταπίεση, η οικολογική καταστροφή μάς αφορούν όλους.

Κατά την περιήγησή σου στην έκθεση θα παρατηρήσεις τα εξής:

- Οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούν **διαφορετικά εκφραστικά μέσα** για να σχολιάσουν καταστάσεις και γεγονότα. Έτσι πλάι σε ένα βίντεο, θα δεις μια εγκατάσταση, μια φωτογραφία, ένα σχέδιο ή ένα διαδικτυακό έργο. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσεις να αντιληφθείς την ευρηματικότητα των σύγχρονων καλλιτεχνών, να κάνεις συγκρίσεις και παραλληλισμούς.
- Η έκθεση έχει **διαπολιτισμικό χαρακτήρα**, δηλαδή αναφέρεται σε διαφορετικούς πολιτισμούς και μας φέρνει κοντά σε ανθρώπους διαφορετικών εθνικοτήτων από πολλά μέρη του κόσμου.
- Ο σύγχρονος καλλιτέχνης μπορεί μέσα από το έργο του να **παίξει πολλούς ρόλους**. Εκτός από την αισθητική απόλαυση που μας προσφέρει μπορεί ακόμη να δράσει ως **επιστήμονας**, ως **ερευνητής**, ως **δημοσιογράφος** ή ως **ακτιβιστής**, δηλαδή μέσω της τέχνης του να σχολιάσει, να αμφισβητήσει όσα συμβαίνουν γύρω του, να προτείνει λύσεις και πολιτικές για μια καλύτερη πραγματικότητα.

Με αφετηρία τα έργα της έκθεσης **βιώσε πολίτης του κόσμου** και απόλαυσε το ταξίδι σου μέσα σε αυτόν! Μπορεί φεύγοντας από το Μουσείο να έχεις και εσύ τις δικές σου προτάσεις και ιδέες για ένα καλύτερο μέλλον! Στο έντυπο που κρατάς θα βρεις πληροφορίες, απαντήσεις, ιδέες για δραστηριότητες και χώρο για να αποτυπώσεις δικά σου σχόλια και εικόνες.

ΤΖΟΡΤΖ ΟΣΟΝΤΙ

Oil Rich Niger Delta [Το πλούσιο σε πετρέλαιο Δέλτα του Νίγηρα], 2003-2007

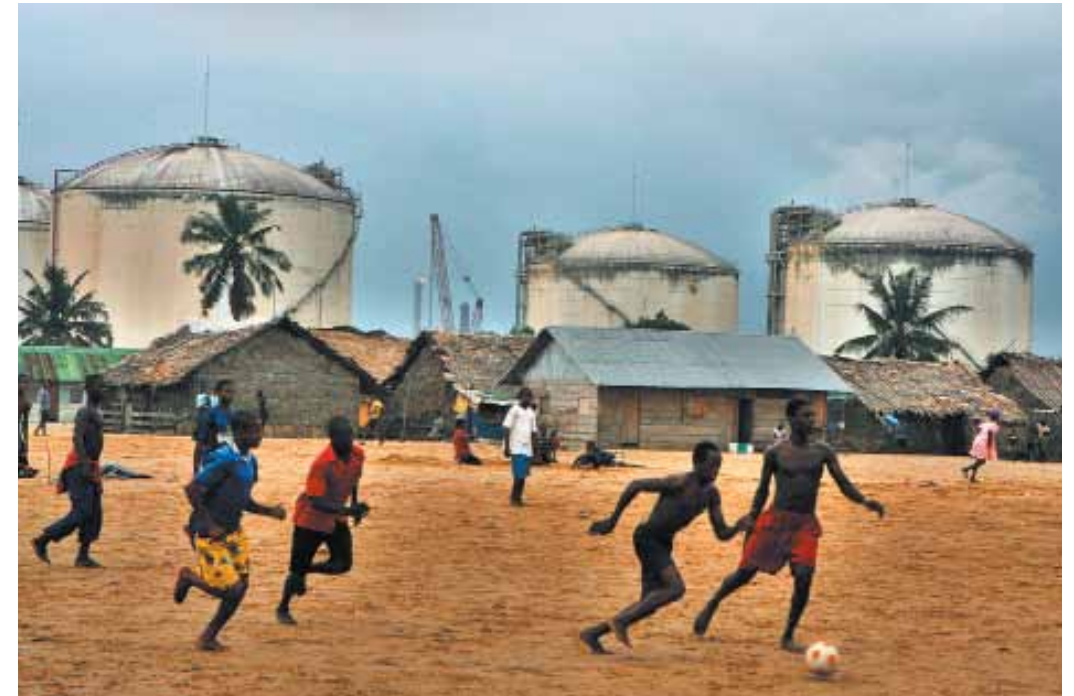
Ο νιγηριανός καλλιτέχνης αποφάσισε να φτιάξει αυτό το έργο την εποχή που εργαζόταν ως δημοσιογράφος σε εφημερίδα. Η Νιγηρία σήμερα είναι μια από τις ισχυρότερες πετρελαιοπαραγωγούς χώρες του κόσμου. Μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες έχουν αναλάβει την εξόρυξη και τη διακίνηση του πετρελαίου και το γεγονός αυτό έχει άμεσο αντίκτυπο στην κοινωνικοοικονομική ζωή, αλλά και στο περιβάλλον της χώρας. Στις **ψηφιακές φωτογραφίες** του ο Οσόντι αποτυπώνει χαρακτηριστικά στιγμιότυπα από την καθημερινότητα των ανθρώπων που ζουν στο **Δέλτα του Νίγηρα** και παράλληλα αναδεικνύει την **οικολογική καταστροφή** που έχει συντελεστεί τα τελευταία 40 περίπου χρόνια, εξαιτίας της ανάπτυξης της βιομηχανίας του πετρελαίου, των οικονομικών συμφερόντων και των πολιτικών συγκρούσεων στην περιοχή.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Από ποια στοιχεία του έργου φαίνεται ότι ο Οσόντι δούλεψε ως **δημοσιογράφος**; Γιατί επέλεξε να παρουσιάσει τις ψηφιακές φωτογραφίες του σαν **προβολή**, όπου η μια εικόνα διαδέχεται την άλλη;
- Ο καλλιτέχνης σχολιάζει: «**Οι άνθρωποι έχουν μεγάλη αξία για μένα, ιδίως αυτοί που ονομάζω “αληθινοί άνθρωποι”**». Τι πιστεύεις ότι εννοεί; Πώς αυτό φαίνεται μέσα από το έργο του;
- Το έργο αποτελείται από **αντιθετικές εικόνες**. Μπορείς να εντοπίσεις μερικές; Τι θέλει να δείξει μέσα από αυτές τις αντιθέσεις ο καλλιτέχνης; Εσένα τι συναισθήματα σου δημιουργούν;

ΣΩΣΤΟ - ΛΑΘΟΣ

- Το πετρέλαιο ανήκει στις **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**
- Η διανομή του πλούτου από τη βιομηχανία του πετρελαίου στη Νιγηρία είναι άνιση
- Στα **διυλιστήρια** γίνεται η επεξεργασία του αργού πετρελαίου
- Η βενζίνη δεν ανήκει στα **κλάσματα** (προϊόντα) του πετρελαίου

Τζορτζ Οσόντι, *Oil Rich Niger Delta* [Το πλούσιο σε πετρέλαιο Δέλτα του Νίγηρα], 2003-2007
Φωτογραφική εγκατάσταση

ΚΑΝΩ ΤΙΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

• Αφρική	• Αμαζόνιος
• Ευρώπη	• Νίγηρας
• Ν. Αμερική	• Νείλος
• Αφρική	• Δούναβης

ΨΑΧΝΩ ΚΑΙ ΒΡΙΣΚΩ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

«**Δέλτα του Νίγηρα: Η καταδίκη του μαύρου χρυσού**»: Εργαστείτε ως **δημοσιογράφοι** και βρείτε στοιχεία από τον Τύπο, από βιβλία ή από το διαδίκτυο για τις επιπτώσεις του πετρελαίου στη ζωή των κατοίκων και στο φυσικό περιβάλλον στο Δέλτα του Νίγηρα.

ΑΝΤΡΕΑ ΜΠΑΟΥΕΡΣ

No Olvidado (Not Forgotten) [Όχι ξεχασμένοι], 2010

Το *No Olvidado* είναι μια **εγκατάσταση** από 23 **φωτορεαλιστικά** σχέδια (πρόκειται για σχέδια που έχουν απεικονιστεί τρισδιάστατα με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή), μεγάλων διαστάσεων. Στην έκθεση παρουσιάζονται 6 από αυτά τα σχέδια, στα οποία η Μπάουερς έγραψε με γραφίτη, με πολύ υπομονή, κόπο και προσοχή, τα ονόματα κάποιων από αυτούς που πέθαναν, όταν προσπάθησαν να περάσουν παράνομα από το Μεξικό στις ΗΠΑ αναζητώντας ένα καλύτερο μέλλον. Στην προσπάθειά τους αυτή είτε δολοφονήθηκαν είτε πέθαναν εξαιτίας των άσχημων καιρικών συνθηκών που υπάρχουν γύρω από την περιοχή των συνόρων. Η Μπάουερς βρήκε τα ονόματα αυτά από τα **Αρχεία** της οργάνωσης Border Angels, η οποία έχει ως στόχο να σταματήσει τους παράλογους θανάτους που σχετίζονται με **την παράνομη μετανάστευση**.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Το *No Olvidado* είναι ένα «χάρτινο» **μνημείο** για τους νεκρούς μετανάστες, τα ονόματα των οποίων η Μπάουερς θέλει να **διαφυλάξει στη μνήμη μας**. Ανάλογα μνημεία με ονόματα νεκρών υπάρχουν πολλά, τα οποία όμως κατασκευάζονται από πιο εντυπωσιακά και άθραυστα υλικά, όπως μέταλλα, πέτρα, μάρμαρο. Εδώ η καλλιτέχνη χρησιμοποιεί εύθραυστα, **εφήμερα** υλικά, το χαρτί και το γραφίτη. Τι θα μπορούσε να συμβολίζει η **ευθραυστότητα** αυτή σε σχέση με την κατάσταση στα σύνορα;
- Η Μπάουερς λέει σε μια συνέντευξή της: «**πάντα έψαχνα τα κοινά στοιχεία ανάμεσα στον ακτιβισμό και την τέχνη και πιστεύω ότι το καθένα πρέπει να υπηρετεί το άλλο**». Πώς το καταλαβαίνεις αυτό; Γράψε ένα παράδειγμα καλλιτεχνικού ακτιβισμού, δηλαδή μια καλλιτεχνική δράση που θα βελτίωνε την εικόνα της πόλης σου.

.....

.....

.....

.....

Αντρέα Μπάουερς, *No Olvidado (Not Forgotten)* [Όχι ξεχασμένοι], 2010
Γραφίτης σε χαρτί

ΠΑΡΑΤΗΡΩ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΝΩ

Με τον ίδιο συστηματικό τρόπο μια άλλη καλλιτέχνη της έκθεσης, η **Έμιλυ Ζασίρ**, έχει κεντήσει σε μια σκηνή τα ονόματα 418 παλαιστινιακών χωριών που ερημώθηκαν ή καταστράφηκαν από το Ισραήλ το 1948. Γιατί πιστεύεις ότι το έκανε αυτό; Το έργο της Ζασίρ όπως και της Μπάουερς παραμένουν **ανολοκλήρωτα και ελλιπή**. Γιατί;

Έμιλυ Ζασίρ, *Memorial to 418 Palestinian Villages which were Destroyed, Depopulated and Occupied by Israel in 1948* [Εις Μνήμην των 418 Παλαιστινιακών Χωριών τα οποία Καταστράφηκαν, Ερημώθηκαν και Κατακτήθηκαν από το Ισραήλ το 1948], 2001.

Εγκατάσταση

ΔΑΝΑΗ ΣΤΡΑΤΟΥ

CUT-7 Διαχωριστικές Γραμμές, 2007

Στην εγκατάσταση της έκθεσης η Δανάη Στράτου παρουσιάζει 7 ζευγάρια φωτογραφιών που απεικονίζουν αντικριστά τις **διαχωριστικές γραμμές** στο Μπέλφαστ στη Βόρεια Ιρλανδία, στη Λευκωσία της Κύπρου, στη Μιτροβίτσα στο Κόσοβο, στο Κασμίρ (ανάμεσα στο Πακιστάν και στην Ινδία), στη Δυτική όχθη στην Παλαιστίνη, στο Μπάτμε (ανάμεσα στην Ερυθραία και στην Αιθιοπία) και στην Τιχουάνα (ανάμεσα στις ΗΠΑ και το Μεξικό), προς την πλευρά του Ειρηνικού Ωκεανού. Η Στράτου κάλυψε ταξιδεύοντας μια απόσταση 30.000 χιλιομέτρων, προκειμένου να γνωρίσει από κοντά τα μέρη αυτά και να αποτυπώσει με το φωτογραφικό της φακό την καθημερινότητα και τα προβλήματα των ανθρώπων που ζουν εκεί.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Ανάμεσα στα ζευγάρια των φωτογραφιών υπάρχει ένας **διάδρομος**. Τι ρόλο πιστεύεις ότι παίζει; Αν σταθείς πάνω εκεί, πού νομίζεις ότι βρίσκεσαι;
- Με ποια φυσικά ή τεχνητά **εμπόδια** δηλώνεται ο διαχωρισμός, ο αποκλεισμός, η απαγόρευση, η βία, η απειλή, η αποξένωση στις φωτογραφίες της Στράτου;
- Θυμήσου τη φωτογραφία του **Οσόντι** με τα παιδιά που παίζουν **ποδόσφαιρο**. Ανάλογη εικόνα επιλέγει και η Στράτου στην **Πράσινη Γραμμή της Λευκωσίας**. Τι συναισθήματα σου δημιουργούνται βλέποντας αυτές τις εικόνες; Το παιδικό παιχνίδι τι θα μπορούσε να συμβολίζει σε έναν κόσμο απειλής και βίας;

ΒΡΙΣΚΩ ΤΗ ΛΕΞΗ

Χρησιμοποίησε τις παρακάτω λέξεις-κλειδιά για να βρεις ένα γνωστό ευρωπαϊκό μνημείο που χώριζε στα δύο μια ευρωπαϊκή πόλη;

1961, 1989, τείχος, Ανατολικό, Δυτικό, πτώση, κεντρική Ευρώπη

.....

Δανάη Στράτου, CUT-7 Διαχωριστικές Γραμμές, Πράσινη Γραμμή, Λευκωσία, 2007
Εγκατάσταση

ΣΥΖΗΤΩ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Με αφορμή το έργο της Στράτου και της Μπούουερς συζητήστε στην τάξη για τις διαχωριστικές γραμμές που εμποδίζουν την ελεύθερη μετακίνηση των ανθρώπων σε διάφορα μέρη του κόσμου. Τι προβλήματα δημιουργούν οι αποκλεισμοί αυτοί, σε μια εποχή μάλιστα που η **παγκοσμιοποίηση** επιβάλλει την ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων και των αγορών σε όλον τον κόσμο;

ΠΑΡΑΤΗΡΩ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΝΩ

Μια άλλη καλλιτέχνηδα της έκθεσης, η ιρανή Σιρίν Νεσάτ, στη βιντεοεγκατάσταση **Πάθος** δείχνει σε ένα **τζαμί** μια μαύρη κουρτίνα ανάμεσα στους **άντρες** και τις **γυναίκες**. Γιατί φαντάζεστε ότι υπάρχει το πανί αυτό; Τι θέλει να διαχωρίσει σε αυτήν την περίπτωση;

Σιρίν Νεσάτ, *Fervor* [Πάθος], 2000
Βιντεοεγκατάσταση

ΚΑΡΛΟΣ ΜΟΤΤΑ

Graffiti Cuts: Who Owns the Street

[Κομμάτια γκράφιτι: Σε ποιον ανήκει ο δρόμος;], 2007-2009

Ο κολομβιανός καλλιτέχνης Κάρλος Μόττα ταξίδεψε σε 12 πόλεις του κόσμου και φωτογράφησε **γκράφιτι** από τους δρόμους. Στη συνέχεια χρησιμοποίησε αυτά τα πραγματικά στοιχεία (**ντοκουμέντα**), τα οποία συνέλεξε μετά από **έρευνα**, για να δημιουργήσει το έργο της έκθεσης. Τα συνθήματα που έχει επιλέξει να παρουσιάσει στην **εγκατάστασή** του έχουν **πολιτικό περιεχόμενο**, ενώ το βασικό ερώτημα που θέτει είναι: «Σε ποιον ανήκει ο δρόμος», σε αυτόν που γράφει τα συνθήματα ή σε αυτόν που ζητά να σβηστούν από το δημόσιο χώρο.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Συχνά οι καλλιτέχνες που ασχολούνται με τα γκράφιτι χρησιμοποιούν **σπρέι** με έντονα χρώματα. Ο Μόττα δεν χρησιμοποιεί χρώματα, αλλά κάνει ένα είδος «**χαρτοκοπτικής**» για να σχηματιστούν τα γράμματα και στη συνέχεια τα προβάλλει με κάποιο άλλο μέσο. Ποιο είναι αυτό;
- Το έργο θέτει το ζήτημα του **δημόσιου και ιδιωτικού χώρου**. Εσύ τι πιστεύεις, μπορεί ο καθένας να ζωγραφίζει σε δρόμους, τοίχους, βαγόνια τρένων; Πρέπει να υπάρχουν **όρια** σε αυτό ή προϋποθέσεις;
- Βάλε σε κύκλο τις λέξεις που χαρακτηρίζουν την τέχνη του γκράφιτι: περιεκτικό, παράνομο, χιούμορ, ανατρεπτικό, επίσημο ύφος, διαμαρτυρία, μωτζούρα, διάρκεια.

ΠΑΙΖΩ ΜΕ ΤΑ ΣΥΝΘΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΟΤΤΑ

- **ΤΙ ΘΑ ΖΗΤΑΓΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ;**

Μπορείς να απαντήσεις με σύντομο, ζωντανό και άμεσο τρόπο όπως είναι και το σύνθημα του Μόττα;

- **ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ**

Συμπλήρωσε το σύνθημα χρησιμοποιώντας ρήμα. -----
Αλλάζει έτσι η αμεσότητα του λόγου;

Κάρλος Μόττα, *Graffiti Cuts: Who Owns the Street*

[Κομμάτια γκράφιτι: Σε ποιον ανήκει ο δρόμος;], 2007-2009

Εγκατάσταση

- **ΣΗΚΩΣΤΕ ΤΗ ΓΡΟΘΙΑ ΣΑΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ**

Αντικατέστησε την προστακτική με υποτακτική. -----
Με ποια από τις 2 προτάσεις δηλώνεται σαφέστερα η ανάγκη για διαμαρτυρία;

- **ΚΛΕΦΤΕΣ**

Γράψε το σύνθημα με μικρά γράμματα -----
Τι εντύπωση δημιουργείται τώρα;

- **ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΤΙΜΩΡΙΑ**

Βρες το ζευγάρι των αντιθέτων -----
Ποιο από τα δύο ζεύγη νομίζεις ότι είναι πιο ισχυρό νοηματικά σε ένα γκράφιτι;

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

«**Η τέχνη του δρόμου**»: Βρείτε πληροφορίες για την ιστορία, την τεχνική, αλλά και τις εκδηλώσεις γκράφιτι. Φωτογραφήστε γκράφιτι από την πόλη που μένετε και ομαδοποιήστε τα με βάση το θέμα τους ή το μέρος όπου βρίσκονται. Φτιάξτε το δικό σας γκράφιτι.

ΜΟΝΑ ΧΑΤΟΥΜ

Measures of distance [Μέτρα απόστασης], 1988

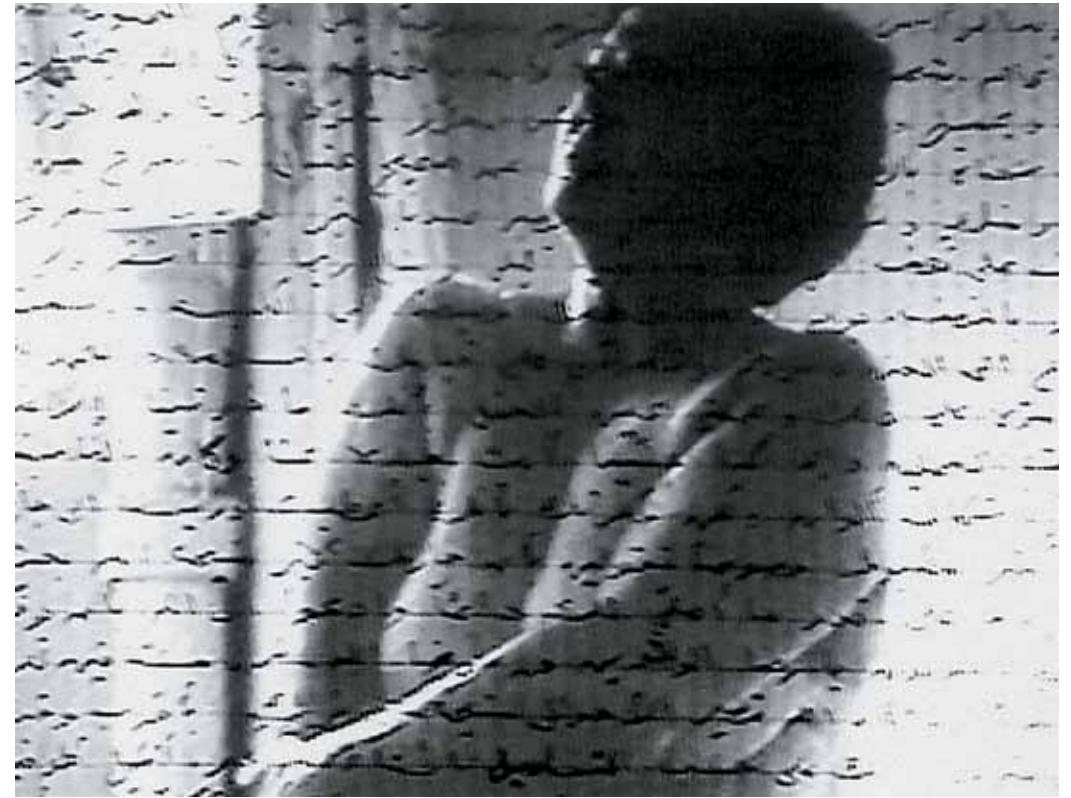
Η Μόνα Χατούμ, παλαιστινιακής καταγωγής, βρισκόταν στο Λονδίνο, όταν ξέσπασε ο **εμφύλιος πόλεμος** στο Λίβανο το 1975, και έτσι δεν μπόρεσε να επιστρέψει στην πατρίδα της τη Βηρυτό. Στο **βίντεο** διαβάζει φωναχτά στα αγγλικά αποσπάσματα από τα γράμματα που της έστελνε η μητέρα της, όσο ήταν στην **εξορία**. Την ίδια στιγμή εμείς βλέπουμε τα γράμματα αυτά στην αραβική γλώσσα και ταυτόχρονα ακούμε τη φωνή της μητέρας της, η οποία μιλάει στα αραβικά για τα συναισθήματά της, ενώ κάνει μπά-νιο. Η Χατούμ στο βίντεο συνδέει το γραπτό κείμενο, τον προφορικό λόγο και την εικόνα, δημιουργεί δηλαδή ένα **οπτικό μοντάζ** για να μας μεταφέρει προσωπικές εμπειρίες σε σχέση με το πολιτικό σκηνικό και την εξορία.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Γιατί η Χατούμ επιλέγει να μας δείξει και να μας διαβάσει τα **γράμματα** και όχι να μας αφηγηθεί τις εμπειρίες και τα συναισθήματα της μητέρας της; Το γράμμα τι είδους **επικοινωνία** εξασφαλίζει ανάμεσα σε δύο ανθρώπους σε σχέση, για παράδειγμα, με το τηλέφωνο ή τον υπολογιστή;
- Στο γράμμα η μητέρα αποκαλύπτει με **τρυφερότητα** στην κόρη της βαθύτερες σκέψεις για την προσωπική τους σχέση, για την **οικογενειακή ζωή** και τη **γυναικεία της ταυτότητα**. Μπορεί η απόσταση ή οι δύσκολες καταστάσεις να δέσουν τους ανθρώπους και να τους φέρουν πιο κοντά; Έχεις ανάλογες εμπειρίες;

ΦΤΙΑΧΝΩ ΜΟΝΟΣ/ΜΟΝΗ ΜΟΥ

Φτιάξε το δικό σου «μοντάζ». Ζωγράφισε μια εικόνα και από πάνω γράψε ένα σύντομο γράμμα σε κάποιο μέλος της οικογένειάς σου, στο οποίο θέλεις να εκμυστηρευτείς πράγματα που δεν είχες ποτέ την ευκαιρία να πεις από κοντά.

Μόνα Χατούμ, *Measures of distance* [Μέτρα απόστασης], 1988
Βιντεοταινία

ΠΑΡΑΤΗΡΩ, ΣΥΓΚΡΙΝΩ ΚΑΙ ΣΥΜΠΛΗΡΩΝΩ ΤΗ ΦΡΑΣΗ

Στο βίντεο της Χατούμ, στα σχέδια της **Μπάουερς**, όπως και στο έργο του **Κέντελ Γκηρς**, το οποίο αναφέρεται στο **Απαρτχάιντ** (δηλαδή στο καθεστώς των φυλετικών διακρίσεων της Ν. Αφρικής), υπάρχουν **συρματοπλέγματα**. Τα **συρματοπλέγματα** με κάνουν να σκεφτώ

Akropolis Redux (The Director's Cut)
[Η επιστροφή της Ακρόπολης
(To Cut του σκηνοθέτη)], 2004
Κατάσταση

ΒΛΑΣΗΣ ΚΑΝΙΑΡΗΣ

Το κουτσό, 1974

Το *κουτσό* ανήκει σε μια ενότητα έργων με τίτλο *Μετανάστες*, την οποία ο Κανιάρης δημιούργησε τη δεκαετία του '70. Πρόκειται για ένα **περιβάλλον**, δηλαδή για μια εγκατάσταση που αποτελείται από διαφορετικά αντικείμενα πραγματικών διαστάσεων, τα οποία απλώνονται στο χώρο. Το έργο, όπως και όλη η ενότητα, αναφέρεται στους έλληνες **μετανάστες** (μετανάστης είναι ο πολίτης μιας χώρας που πηγαίνει σε άλλη χώρα για να εργαστεί). Την εποχή εκείνη ο καλλιτέχνης βρισκόταν μακριά από την Ελλάδα, στο Παρίσι, και έτσι μπορούσε να νιώσει και να καταγράψει με ευαισθησία, αλλά και αντικειμενικότητα το θέμα της μετανάστευσης.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Παρατήρησε τα ρούχα και τα προσωπικά αντικείμενα των μεταναστών: τι συμπεράσματα βγάζεις για τις συνθήκες της ζωής τους, την οικονομική τους κατάσταση, το επάγγελμά τους; Το κλουβί μέσα στη βαλίτσα τι θα μπορούσε να σημαίνει; Γιατί πιστεύεις ότι οι άνθρωποι δεν έχουν κεφάλια; Από τι υλικά είναι φτιαγμένοι;
- Ο Κανιάρης επιλέγει για το έργο του ένα **παραδοσιακό ελληνικό παιδικό παιχνίδι**, όπως το **κουτσό**, το οποίο όμως υπάρχει σε παραλλαγές και σε άλλες χώρες του κόσμου. Γιατί; Τι συμβολίζει το κουτσό για την κατάσταση των μεταναστών σε μια ξένη χώρα; Πόσο **επίκαιρο** πιστεύεις ότι είναι το έργο του καλλιτέχνη;

ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

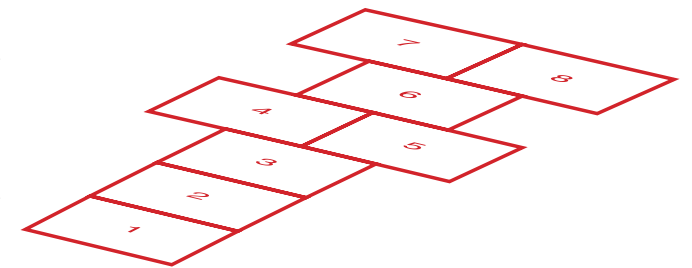
«Μετανάστες και πρόσφυγες στην Ελλάδα: μια πολυπολιτισμική κοινωνία»: Χωριστείτε σε ομάδες και βρείτε πληροφορίες για τους μετανάστες και τους **πρόσφυγες** (άνθρωποι που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους λόγω πολέμου ή καταστροφών) στην Ελλάδα του 2010: από ποιες χώρες προέρχονται, γιατί έφυγαν, τι γλώσσες μιλάνε, τι θρησκείες έχουν, τι επαγγέλματα κάνουν, που μένουν, τι ήθη και έθιμα έχουν, τι προβλήματα αντιμετωπίζουν; Φέρτε στο σχολείο αντικείμενα από τους διάφορους λαούς (μουσική, ρούχα, φωτογραφίες, φαγητά, παιχνίδια κ.τ.λ).

Βλάσης Κανιάρης, *Το κουτσό*, 1974
Περιβάλλον

ΒΑΖΩ ΣΤΗ ΣΕΙΡΑ

Μπορείς να βάλεις με τη σειρά μέσα στα κουτάκια του κουτσό, τις προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν σήμερα, ώστε ένας μετανάστης στην Ελλάδα να πολιτογραφηθεί έλληνας και να αποκτήσει την **ελληνική ιθαγένεια**:

A. Να κάνει αίτηση στο δήμο που μένει **B.** Να μείνει στην Ελλάδα για 10 χρόνια **Γ.** Η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών να τον καλέσει σε συνέντευξη **Δ.** Η αίτησή του να γίνει δεκτή **Ε.** Να δώσει όρκο ότι θα τηρεί το Σύνταγμα και τους νόμους και ότι θα εκπληρώνει τα καθήκοντά του ως έλληνας πολίτης **Ζ.** Να γίνει 18 χρονών **Η.** Η αίτησή του να μεταφερθεί από το δήμο στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών για να εξεταστεί **Θ.** Να έρθει στην Ελλάδα

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΑΛΗΘΕΙΝΟΣ

Συμβάν, 1973

Η εγκατάσταση του Δημήτρη Αληθεινού αναφέρεται στην ταραγμένη περίοδο της **Δικτατορίας** (χούντα). Την εποχή εκείνη (1967-1974) μια ομάδα συνταγματαρχών πήρε με **πραξικόπημα** την εξουσία και έτσι το **δημοκρατικό πολίτευμα** καταλύθηκε. Ο καλλιτέχνης στο συμβολικό αυτό έργο θέλει να μας μεταφέρει το κλίμα των βασανιστηρίων που υπέστησαν οι έλληνες φοιτητές και οι φοιτήτριες αγωνιζόμενοι για την πτώση της χούντας και την επάνοδο της δημοκρατίας. Ενδιαφέρον έχει ότι ο καλλιτέχνης εισάγει στο έργο του τον **ήχο**, ο οποίος παράγεται από το μαγνητόφωνο, αλλά και την έννοια της **κίνησης**, αφού η ταινία του μαγνητόφωνου γυρίζει ασταμάτητα.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Μπορείς να σκεφτείς σε ποιο χώρο θα μπορούσαμε να δούμε το **σκηνικό** που έχει στήσει ο Αληθεινός, με τη δεμένη γυναίκα, την αναποδογυρισμένη καρέκλα, τη λάμπα και το μαγνητόφωνο; Το **μαγνητόφωνο** δουλεύει, αλλά δεν παίζει κάτι. Τι θα περιμέναμε να έχει καταγράψει; Γιατί δεν έχει καταγράψει τίποτα;

ΚΑΝΩ ΤΙΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΕΣ

- Πραξικόπημα
- Δημοκρατία
- Δικτατορία
- Λογοκρισία
- Κατάλυση του πολιτεύματος με τη βία
- Η εξουσία πηγάζει από το λαό

ΦΤΙΑΧΝΩ ΜΟΝΟΣ ΜΟΥ/ ΜΟΝΗ ΜΟΥ

Με αφετηρία το σκηνικό του Αληθεινού ζωγράφησε μια εικόνα ή γράψε ένα σύνθημα που να έχει σχέση με τη βία ή με τον αγώνα των φοιτητών την εποχή της δικτατορίας.

Δημήτρης Αληθεινός, *Συμβάν*, 1973
Εγκατάσταση

ΠΑΡΑΤΗΡΩ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΙΝΩ

Ένας άλλος καλλιτέχνης, ο Μάκης Φάρος, στην ηχητική εγκατάσταση *Suspect device* έχει αναρτήσει από την οροφή ενός διαδρόμου δεκάδες ακουστικά, από τα οποία ακούγονται ήχοι, όπως κλάματα, βογκητά, χτυπήματα. Σε ποιους χώρους και σε ποιες συνθήκες θα μπορούσαμε να ακούσουμε αντίστοιχους ήχους;

Suspect device, 2007
Ηχητική εγκατάσταση

ΚΟΚΕΝ ΕΡΓΚΟΥΝ

I, Soldier [Εγώ, ο Στρατιώτης], 2005

Στο **βίντεο** της έκθεσης ο τούρκος καλλιτέχνης Κοκέν Εργκούν καταγράφει εικόνες από την εθνική γιορτή που γίνεται στην Τουρκία την Εθνική Ημέρα Νεολαίας και Αθλητισμού. Την ημέρα αυτή οι Τούρκοι γιορτάζουν την έναρξη του πολέμου της ανεξαρτησίας του τουρκικού λαού, το 1919, κάτω από την ηγεσία του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, εναντίον των συμμαχικών δυνάμεων. Ο Κοκέν Εργκούν μας δείχνει τον έντονο **εθνικιστικό** χαρακτήρα της γιορτής (δηλαδή τη μεγάλη προβολή της υπεροχής του τουρκικού έθνους, που συνδέεται και με την ιδέα της επέκτασης ή της επιβολής της Τουρκίας ενάντια στα άλλα έθνη). Κατά τη διάρκεια της γιορτής αυτής, που γίνεται στα μεγαλύτερα στάδια των τουρκικών πόλεων, διοργανώνονται παρελάσεις, χορευτικές και γυμναστικές επιδείξεις μαθητών και φοιτητών με συνοδεία μουσικής, εκφωνούνται λόγοι και διαβάζονται ποιήματα εθνικιστικού περιεχομένου.

ΒΛΕΠΩ, ΣΚΕΦΤΟΜΑΙ, ΑΠΑΝΤΩ

- Μέσα από ποια στοιχεία τονίζεται ο εθνικιστικός χαρακτήρας της γιορτής, η πειθαρχία, η αφοσίωση και η απόλυτη υποταγή; Η μουσική υπόκρουση τι ρόλο παίζει; Εσύ τι μουσική θα περίμενες να ακούσεις σε μια τέτοια γιορτή;
- Ο Κοκέν Εργκούν αντιπαραθέτει δύο παράλληλες εικόνες. Γιατί νομίζεις ότι το κάνει αυτό; Παρατήρησε τον υψηλόβαθμο στρατιώτη που μιλάει με δυνατή και σταθερή φωνή και την αργή κίνηση και το ανέκφραστο βλέμμα του απλού στρατιώτη; Τι εντύπωση σου δημιουργούν οι δύο αυτές εικόνες;
- Στο ποίημα που διαβάζει ο υψηλόβαθμος στρατιώτης για τις αρετές «Του στρατιώτη» λέει: **Ο στρατιώτης ένα πράγμα δεν μπορεί να κάνει: να σκοτωθεί, ο στρατιώτης είναι αθάνατος.** Πώς το καταλαβαίνεις αυτό;

ΣΩΣΤΟ - ΛΑΘΟΣ

- Οι κάτοικοι ενός κράτους ανήκουν όλοι στο ίδιο έθνος
- Οι άνθρωποι που ανήκουν στο ελληνικό έθνος έχουν κοινή ιστορία, κοινά στοιχεία πολιτισμού και πολλές φορές την ίδια γλώσσα και θρησκεία
- Πατριωτισμός σημαίνει αφοσίωση στην πατρίδα και περιφρόνηση των άλλων λαών

Κοκέν Εργκούν, *I, Soldier* [Εγώ, ο Στρατιώτης], 2005
Δικάναλη βιντεοεγκατάσταση

ΣΥΖΗΤΩ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Συζητήστε στην τάξη για τα φαινόμενα εθνικισμού που έχουν παρατηρηθεί και στην Ελλάδα σε σχέση με την **έπαρση της σημαίας** στις **εθνικές εορτές** από αλλοδαπούς μαθητές.

ΦΤΙΑΧΝΩ ΜΟΝΟΣ ΜΟΥ/MΟΝΗ ΜΟΥ

Ζωγράφισε σε ένα **δίπτυχο** δύο εικόνες από μια σχολική εθνική εορτή ή από μια παρέλαση.

ISBN: 978-960-8349-55-1
TIMH: 3 €